

Streszczenie rozprawy mgr J. Gutral-Sutherland

W ramach tego projektu testowana była nowa propozycja wyjaśnień uwzględniająca rolę trzech mechanizmów odpowiedzialnych za postrzeganie zmian osobowości na przestrzeni życia. Mechanizmy te to kulturowo podzielane oczekiwania dotyczące zmian osobowości na przestrzeni życia, motyw autowaloryzacji Ja (ang. *self-enhancement*) i podstawowe potrzeby psychologiczne. Dodatkowo analizowane były także postrzegane zmiany w poziomie samoaktualizacji na przestrzeni życia. Ogólnym założeniem projektu jest to, że każdy z tych trzech mechanizmów może odgrywać rolę w tym, w jaki sposób ludzie postrzegają zmiany cech osobowości na przestrzeni życia.

Kulturowo podzielane oczekiwania społeczne definiuje się jako powszechne przekonania dotyczące cech osobowości na różnych etapach życia (Wood i Roberts 2006). Przewidywałam, że wzorzec postrzeganych zmian na przestrzeni życia w zakresie własnych cech osobowości będzie podobny do wzorca postrzeganych zmian osobowości dla ludzi w ogóle. Przewidywałam również, że wzorzec postrzeganych zmian na przestrzeni życia w zakresie własnych cech osobowości będzie podobny do wzorca postrzeganych zmian osobowości dla ludzi w ogóle. Przewidywałam również, że zarówno wzorzec postrzeganych zmian cech osobowości dla Ja, jak i dla ludzi w ogóle będzie spójny z wzorcem rzeczywistych zmian cech osobowości na przestrzeni życia ujawnionym w metaanalizach (np. Roberts i in., 2006). Przewidywałam zatem dodatni trend liniowy dla ocen dotyczących postrzeganych zmian w zakresie cech związanych z dojrzwaniem (ugodowością, stabilnością emocjonalną i sumiennością) oraz negatywny trend liniowy dla otwartości na nowe doświadczenia i ekstrawersji.

Motyw autowaloryzacji Ja jest rozumiany jako dążenie do maksymalizacji pozytywnego obrazu siebie (Sedikides i Alicke, 2012), co może skutkować tendencją do postrzegania siebie w sposób uprzywilejowany w kontekście porównań społecznych. Przewidywałam, że wzorzec postrzeganych zmian dla Ja będzie bardziej pozytywny niż wzorzec zmian dla ludzi w ogóle.

W kontekście teorii autodeterminacji (ang. *Self determination theory*; Deci i Ryan, 2000) przewidywałam, że podstawowe potrzeby psychologiczne (więzi, kompetencji i autonomii) oraz postrzegany poziom samoaktualizacji będą skorelowane z cechami osobowości związanymi z dojrzwaniem na przestrzeni życia (ugodowością, sumiennością i stabilnością emocjonalną). Przeprowadziłam serię czterech badań, w których analizowałam postrzegane zmiany w zakresie cech osobowości (sumiennność, ugodowość, stabilność emocjonalna, ekstrawersja, otwartość na nowe doświadczenia) na poziomie zagregowanych średnich i różnic indywidualnych. W każdym badaniu, osoby badane oceniały w jakim stopniu dana cecha charakteryzowała je i/lub ludzi w ogóle w przeszłości, w jakim stopniu charakteryzuje teraz i w jakim stopniu będzie charakteryzować w przyszłości. Oceny te były dokonywane w odniesieniu do 9 przedziałów czasu (do 10 roku życia, 10-18, 18-24, 24-30, 30-40, 40-50, 50-60, 60-70, 70+.).

Wyniki Badania 1 wykazały, że wzorzec postrzeganych zmian cech w zakresie cech osobowości dla ludzi w ogóle jest w dużej mierze spójny z rzeczywistymi, normatywnymi zmianami osobowości, które zostały ujawnione w metaanalizach (Roberts i in., 2006). Ogólny wzorzec tych zmian jest następujący: osoby badane spodziewają się wzrostu na przestrzeni życia w zakresie ugodowości, sumienności i stabilności emocjonalnej, natomiast dla otwartości i ekstrawersji spodziewany jest spadek wraz z wiekiem. Badanie 2 potwierdziło ten sam wzorzec zmian, tym razem w postrzeganiu zmian dla Ja. Dodatkowo, wyniki tego badania sugerują, że percepcja cech związanych z dojrzwaniem na przestrzeni życia jest związana z postrzeganą zmianą w autentyczności na przestrzeni życia. W Badaniu 3 analizowane były jednocześnie oceny cech dla Ja i oceny dla ludzi w ogóle. Wyniki tego badania wskazują, że percepcja własnych zmian na przestrzeni życia jest skorelowana z oceną tego, jak zmieniają się ludzie w ogóle na przestrzeni życia. Badanie 4 zostało przeprowadzone na ogólnopolskiej próbie osób dorosłych, co pozwoliło zbadać różnice we wzorcach postrzeganych zmianach w zależności od wieku osób badanych. We wszystkich grupach wiekowych pojawił się podobny wzorzec postrzeganych zmian osobowości na przestrzeni życia, spójny z wzorcem zmian uzyskanym w badaniach 1-3. Wreszcie, wyniki

Badania 4 potwierdziły także, że cechy związane z dojrzewaniem były istotnie skorelowane z postrzeganym poczuciem zaspokojenia podstawowych potrzeb psychologicznych oraz autentycznością na przestrzeni życia.

Wyniki badań przedstawione w ramach niniejszej pracy doktorskiej wnoszą ważny wkład w rozumienie percepcji zmian cech osobowości na przestrzeni życia.